

– akár hipotetikus – rekonstrukciót. Ezt bizonyítják végül az itteni régészeti megfigyelések is, egyrészt Jankovich B. Dénes 1982. évi terepszemléjének rövid jelentése,¹⁷ másrészt saját ásatásaink.

Jankovich a ma álló fürdő építése kapcsán egy 2 m vastag feltöltés elhordását állapította meg, mely régészeti leletet nem tartalmazott és minden bizonnyal nem volt korábbi a 18. századnál. Ez teljes mértékben egybeesik a mi megfigyeléseinkkel. Az 1980 körüli terepszintnek ugyanis nagyjából az általunk kutatott É-i területével kellett megegyeznie, mely szinte pontosan 2 méterrel található a fürdőépület D-i (és feltehetően K-i) oldalán ma meglévő szint felett – azaz eddig hordhatták itt el az építkezés első fázisában a betöltést. Ugyanakkor az általunk É-on nyitott kutatóárkokban a mai bevezető úttól K-re is lényegében ez utóbbi terepszinttel megegyező mélységig találtunk 18. századnál nem korábbi feltöltést – azaz ezen a részen nem igazolhattunk semmiféle 16–17. századi erődítést.

Az ismert hadmérnöki felmérések ábrázolta sáncvonal tehát csak ettől Ny-ra húzódhatott – s ennek bizonyítékait meg is találtuk a fürdőépülethez É-ról vezető úttól Ny-ra nyitott árok szakaszokban. Itt két helyen is mutatkozott az az egynemű, főként sárga agyag alkotta feltöltés, mely a várterület É-i részén végzett 2004. évi ásatásaink tanúsága szerint a gyulai faszerkezetű 16–17. századi sáncok jellegzetességének tekinthető – annak ellenére, hogy belőlük csak kevés korhatározó anyag került elő és egyetlen cölöplyuk sem esett bele a vizsgált (elég kis) területbe. Mivel a feltárásunk által érintett másik két területen, a fürdőépülettől K-re és D-re még egy jóval nagyobb mélységben sem jelentkezett ez az agyag, hanem csupán egy erdei föld-jellegű, ugyan kevert s 16–17. századi leleteket is tartalmazó, minden bizonnyal nagyrészt természetes eredetű betöltődés, nagy valószínűséggel kijelenthetjük, hogy az általunk vizsgált és a tervezett építkezés által érintett terület kívül esik az egykori gyulai külsővár területén.

A fürdőépület emelése előtt készült geodéziai felmérések szintvonalai jelezte K-i, szinte az egykori lovarda-épületig kinyúló terepjelenség tehát nem tekinthető az egyik sarokerődítmény nyomának sem, az csak 18–19. századi eredetű lehet. Minden erődítés tehát az ásatásunk által érintett területtől Ny-ra kereshető, illetve É-on húzott kutatóárkaink csak azok külső szélét érinthették. Emiatt az sem valószínű, hogy a mai wellness fürdő alapfalai – melyek építéséről 1982-ben Jankovich már nem kapott értesítést – régészeti rétegeket érinthettek, hisz magunk közel 2 m-re hatolva a mai terepszint alá, ilyeneket K-en és D-en egyáltalában nem észleltünk.

Munkatársak: Tolnai Gergely, Mordovin Maxim, Giber Mihály régészek.

FELD ISTVÁN

152. Gyulaj határa

(Tolna megye) Ó, Kö

2007. október 12-én terepbejárást végeztem a település két pontján.¹⁸

Rác-rakás (Rác-lakás): A középkori Mindszentfalva helyét próbáltam azonosítani egy 1818-as megyetérkép alapján, amely pusztaként még feltüntette a mai Gyulaj határának D-i szögletében. Rossz megfigyelési körülmények között a Gyulaji-árok K-i felén kevés őskori cserepet találtam.

Gát-fenéki-dűlő: A Ny-i oldalon őskori kerámia mellett középkori cserepeket és kevés, apró téglatöredéket figyeltem meg. A faluhely kiterjedésének megállapítása további kutatást igényel.

K. NÉMETH ANDRÁS

153. Gyulakeszi, Csobánc vár

(Veszprém megye) Kk

2007 szeptemberében a vár D-i falszakaszának romvédelmi munkáit megelőzően került sor a régészeti feltárára. Egy a várfalszakaszra merőleges árokban átvágtuk a rétegeket, majd a falazási munkákhoz szükséges mértékben a fal belső síkja mellett hosszanti árkot alakítottunk ki. A keresztárokban három karakteresen jól elkülöníthető járószint, a fallal párhuzamos hosszárókban pedig két a várfalhoz másodlagosan hozzáépített osztófal került elő. A feltárt legalsó járószint alatt 15. századi, felette 16. századi leletanyagot tartalmazó réteg feküdt, ez utóbbit zárta a következő járószint, amely felett elhelyezkedő rétegből 17. századi kerámia került elő. Az utóbbi réteget a legfelső járószint zárta, felette 18. századi kerámiát tartalmazó fal omlásrétege feküdt. Ahol az osztófalak a várfalhoz csatlakoztak, a várfal külső oldalán ugyancsak másodlagosan épített támpillérek álltak. A várudvar felé kisméretű szondában feltártunk egy a várfallal párhuzamosan futó falat, melynek alapozását egy hasonló irányú korábbi falra építették. A magasabb fal falazó habarcsa azonos az említett osztófalak és támpillérek falazó habarcsával. A visszabontott fal falazó habarcsa jól elkülöníthető mind a várfal, mind a támpillérek és osztófalak habarcsától. A visszabontott falat nagy valószínűséggel azonosíthatjuk a Turco-féle 1560-as évek ábrázolásán e várrészen rajzolt épülettel. A felette elhelyezkedő fal által határolt és a várfalon kívül támpillérekkel megtámasztott épületszárny alaprajzát Rómer Flóris, illetve Berg Károly rögzítette a 19. században, kiépülését az 1600-as évek elejére datáljuk.

KOPPÁNY ANDRÁS

154. Hajdúböszörmény, Bocskai tér 3.

(Hajdú-Bihar megye) Kú, Ú

2007. november 5–30. között a telekre tervezett ingatlan építése előtt végeztük el a megelőző feltárást. A kb.

17 MTA Régészeti Intézet Adattára 84/1982.

18 Torma István terepbejárás naplói. I–VI. 1961–1965. Kézirat, MTA RI Adattára; 142. és 147. sz. lelőhelyek.

700 m²-es területen félszáz újkori (17–19. sz.) régészeti objektumot tártunk fel. A területen két téglalapú ház alapjai mellett újkori gödröket, vermeket és kutakat tártunk fel. Az agyagba ásott kerek, vagy négyzetes formájú kutak oldalán fabélést, vagy vesszőfonást nem figyeltünk meg. A legjellegzetesebb régészeti jelenség a méhkas alakú verem volt, amelynek oldalát használat előtt kiégették. A lelőhelyen egyetlen külső kemencét tártunk fel, platnija alatt újkori kerámiatöredékek voltak. Az újkori kerámiaanyag legnagyobb része fazekak és lábasok töredéke, néhány esetben a hozzájuk tartozó cserépfedő maradványa is előkerült. Különlegesek azok a fehérre égett agyagból készült fazekak darabjai, amelyeket Gömörből, vagy Erdélyből hoztak a városba. Több gödörből került elő vörös és fehér kerámiapipa töredéke. A fémleletek között a rossz megtartású vastárgyak mellett bronzgyűszűk, bronz pénzdarabok és ólom pisztolygolyók voltak. Az állatcsontok döntő többsége háziállatokból származik (főleg szarvasmarha), de néhány vadászott állat csontja is előkerült (pl. szarvasagancs). Régi térképek segítségével a terület pontosan beilleszthető lesz az újkori Bősörmény településszerkezetébe, levéltári források segítségével talán az egykori tulajdonosokat is sikerül megismerni. Célunk, hogy a régészeti, néprajzi és levéltári források segítségével egy újkori városi portát rekonstruálni tudjunk.

HAJDÚ ZSIGMOND – D. SZABÓ LÁSZLÓ

155. Hajdúböszörmény-Pród, Pródi-halom

(Hajdú-Bihar megye) U, B, Sza, Á

A régészeti szakirodalomból jól ismert halom a Hajdúböszörményről Görbeháza felé vezető út D-i oldalán található, Pród határában. A felszínen újkőkori cseréptöredékek és emberi csonttöredékek jelentkeztek. Feltárásunk célja az volt, hogy a halom ÉNy-i lábánál húzott szondával (2×12 m) megállapítsuk, a csőszhalmi lelőhelyek sorába tartozik-e a tell.

A kutatószelvény Ny-i felében a tellt övező árok DNy-ÉK-i szakaszát metszettük át. Az árok lépcsőzetesen mélyült, szélessége 7–8 m, alját 320 cm mélyen értük el. Betöltése egynemű volt, sok késő neolitikus kerámia-töredékekkel és állatcsonttal. A szelvényben egy szarmata gödör és árokrészlet mellett 3, nagy valószínűséggel az Árpád-korra keltezhető sírt bontottunk ki (az egyikben S-végű hajkarikával).

A Pródi-halmon végzett kutatások beigazolták, hogy a csőszhalmi típusú tell települést árok övezte. A lelőhelyet a bronzkorban és a szarmata időszakban is lakták, majd az Árpád-korban templom körüli temető is létesült a dombon. Az egykori templom helyére utaló leletek nem kerültek napvilágra, valószínűleg már alapozása is elpusztult.

A feltáráson a SZTE Régészeti Tanszékének hallgatói vettek részt.

FODOR ISTVÁN – RACZKY PÁL

156. Hajdúnánás-Tedej, Nyakas-központ

(Hajdú-Bihar megye) Sza

2006-ban autópálya építéshez kapcsolódó földmunkák közben egy római ezüstfibulát, egy feltehetően római ezüstpénzt és egy emberi koponyát találtak a területen. A fibulát átadták Rózsa Zoltánnak az orosházi Szántó Kovács János Területi Múzeum igazgatójának.

A lelőhely beazonosítását 2007. január 23-án végeztük. A kapott térképvázlat alapján a helyszínelést az egykori Nyakas-központ területén kezdtük meg. A vizsgált felszín frissen volt szántva, jó észlelési körülményeket biztosított. A Nyakas-központba vezető műút mindkét oldalán, az egykori gazdaságtól Ny-ra és É-ra eső lapos, sőt néhol a környező dombokhoz képest mélyen fekvő területeken egy nagy kiterjedésű, közepes intenzitású szarmata település felszíni nyomait, leginkább kerámia- és paticsdarabokat találtunk. Az ezüstfibula előkerülésének helyén, a bekötőút K-i oldalánál húzódó árokban egy szarmata gödör feltjét észleltük. A koponya és az ezüstpénz felbukkanásának helyét nem tudtuk megvizsgálni. A korábban megtalált leletek alapján egy szarmata temető előkerülését vártuk, de ezt a felszíni nyomok nem erősítették meg. A lelőhely 500 m széles, 600 m hosszú, ÉNy-DK irányú.

Munkatársak: Balogh Csaba ásatási technikus és Bocskai István.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

157. Hajdúsámson, Kovács-tanya

(Hajdú-Bihar megye) Á

2007. február 27. és március 9. között próbafeltárást végeztünk a leendő ipari park területén. Egy 5×80 m-es É-D-i irányú árkot nyitottunk a terület legmagasabban fekvő részén. A kutatóárokban 5 régészeti objektumot tártunk fel. Egy Árpád-kori lakóház maradványait, 3 valószínűleg a településhez tartozó árkot és egy gödröt. A ház 2,5×3,5 m-es, téglalap alakú, É-i és D-i oldalainak közepénél egy-egy szelementartó cölöp helyével, ÉK-i sarkában szögletes kemencével, melynek jól kitapasztott tüzelőtere volt. A gödör kerek, 2 m átmérőjű, lefelé tölcséresen szűkülő, É-i oldalán hozzá kapcsolódó lejáratral. Vastag átégett rétegeket találtunk benne. A feltárt objektumokban talált leletanyag alapján, a falu kora a 13. századra tehető.

SZABÓ LÁSZLÓ

158. Hegyeshalom, Országúti-dűlő I. lh.

(Győr-Moson-Sopron megye) R, B, Ró, Á

2007. április 10–25. között kutatóárkos technikájú próbafeltárást végeztünk a fent jelölt területen. A terepbejárásokból lokalizált 4,5 ha kiterjedésű lelőhelyen 3 hosszanti és több keresztárok kialakításával 3000 m²-t kutattunk. Az objektumokat 2006 augusztusában mértük fel, akkor 114 objektumot határoztunk meg. Az ideji feltárás során a gépi földmunkákkal részben lefedett területen néhány